

zgodí, nam učiteljem ne kaže družega, kakor da se ravnamo po besedah verlega, v naj lepši dobi svojega življenja vmerlega slovenskega pesnika Ant. Oliban-a, ki je pel:

»Bratje! dan je s'cer pekoč,
Vendar delajmo na moč.

. . . . . — «

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

18.

Med neštevilnimi slabimi lastnostmi človekovimi je napuh ena najslabejih. Napuhnjen ali ošaben človek meni, da je več kakor drugi; ali kaj je prav za prav, tega v resnici ne ve. On je podoben praznemu klasu, ki se visoko dviguje nad drugimi. Vsak stan ima svoj napuh: uradniki, učenjaki, vojaki, učitelji, bogatini, — celo berači ga imajo. Vendar napuh ni nikakor človeku prirojena lastnost, kakor menijo nekteri, ampak pride še le s časom. Sploh moram opomniti, da ni nobena niti dobra, niti slaba lastnost prirojena človeku, (ali kal tiči globoko v človeškem sercu. Vr.) kajti, ko bi to bilo, bi nosil bogatinov otrok že po rojstvu precej bolj po konci svojo glavico, kot siromakov. Otroci so si vsi enaki po rojstvu, namreč duševno, če si tudi po telesu niso. Ali različna odgoja jih napravi različne, in pozneje jih naredi različen stan čisto drugačne. Da napuh človeku ni prirojen, razvidimo iz tega, da ga lahko odveržemo, kedar hočemo. Marsikdo, ki se je šopiril kot bogatin, se ne sramuje beračiti, ako je prišel ob premoženje. Da pride napuh s časom, vidimo pa iz tega, da je marsikdo, dokler opravlja nižjo službo, ponižni sluga, ali ko dospe do verhunca svoje časti, postane napuhnjen. (honores mutant mores.)

Resnično je, da otroci ošabnih starišev so tudi navadno ošabni. To je dalo tudi povod, da mislijo mnogi, da je otrok ošabnost od starišev podedoval. Pa ni res, otrok je postal ošaben še le pozneje, ker je to videl pri stariših in se je tako navzel. (Kerščanska pravna šteje napuh med poglobitve grehe, in nasproti temu stavlja ponižnost v prvo versto. — Od napuha se pa loči ponos, samosvest v blagem pomenu — napuha pa se nikjer ne manjka Vr.)

Nikjer pa ni večega napuha, kot pri uradnikih in vojaki. Od uradnikov se je preselil na uradniške slugе. Zadnji so tem ložje ponosni, ker so že dospeli do verhunca svoje časti, kajti vsled svojih pomanjkljivih vednosti ne morejo nikamor više. Uradniški sluga ostane vse svoje življenje uradniški sluga, ako bi tudi služil sto let, ne postane uradnik. „Mi od sodnije“ govore tako radi, in zaničljivo pogledujejo na človeka,

ki ni od sodnije. — In vojaki? Vsak preprost vojak gleda čez ramena na civilista, ki ni zmožen nositi vojaške suknje. Vojaški stan je časten stan. Ako je vojak ponosen na vojaško suknjo, naj gleda tudi, da je ne obesi na vsak predpasnik. In ker je že vojak prostak tako ponosen na svoj stan, koliko bolj je še častnik. Ti ne zaničujejo le civilistov, ampak še bolj prostake. Nad temi menijo imeti neomejeno oblast, in nekateri so pravi despotje v malem. Kako smešen je pač včas ta ponos!

Med ženskami naj bolj ošabne so tako imenovane kokete. One se ločijo že po hoji od družih žensk. Pri moških so jako izbirčne, ali naposled vendar tako rade primejo za izbirek. Dobro je vendar vredjeno na svetu, da se prevelik ponos sam kaznuje.

Tudi med učitelji se je jel širiti ponos bolj in bolj. Učitelj gleda podučitelja čez ramena, vodja oba, in nadzornik vse tri. Posebno zadnjim se mora očitati mnogo v tem obziru. Oni so včas prav „božje grobi“ (Više ko je človek, bolj se kritikuje). Menda menijo, da jim je z naslovom nadzornik prišla v glavo vsa učenost in modrost, ki jo mora imeti nadzornik. Z njimi ni dobro zobati češenj, kakor z vsemi velicimi gospodi ne. Gorjé učitelju, ki bi kaj nasprotoval nadzorniku. Subordinacija mora biti. Prav je, ako se podverže učitelj nadzorniku v rečeh, ki niso v redu in so zoper postavo. Ali mnogo je učiteljev, ki imajo daljšo prakso, so tedaj tudi bolj izurjeni v poduku, kot marsikteri nadzorniki. Ali se jim je mogoče kar tako podvreči kapricam nadzornikovim? (Zgoraj pa pravite, subordinacija mora biti. Vr.) Vsak človek ima svoje kaprice, kako bi jih ne imel tudi nadzornik? Nadzorniki, ako so iz učiteljskega stanu, so večidel učitelji iz boljih šol. (Učitelja mora nadzorovati le učitelj, tako so pred nekaj časom govorili, a kaj pa skušnja uči. Kakšni nadzorniki dostokrat naj huje presedajo? Vr.) Otroci iz boljših šol pa prineso že več pojmov v šolo, kakor jih imajo oni, ki izstopijo iz slabejih. Učitelj na tacih jih mora najpoprej navaditi govoriti, mora biti zadovoljen v začetku, ako mu sploh kaj odgovore na njegova vprašanja, in še le s časom jih zamore privedi na to, da mu odgovarjajo v polnih stavkih. Učitelju je pač treba več in manj znati, kakor zna. In kako opravičena je želja, da bi se pedagogične in metodične knjige bolj obračale na slabeje šole, ne pa na dobre, v katerih opravi učitelj že svojo dolžnost, ako vsak dan dvakrat v šolsko sobo stopi. Z malimi otroci se je jako težavno pečati, posebno ako so revnih starišev, ki nimajo časa skerbeti za njihovo odgojo. Taki otroci so ali čisto zanemarjeni na duhu in telesu, ali so pa razuzdani. Kaj čuda, ako je letos na Dunaji neki učenec vergel učitelju tintnik v glavo, in neki drugi mu raztergal zavratnik in srajco. Kako težavno je tudi podučevati, ako učenci tako pogosto izostajajo. Neki učitelj mi je pravil, da ima 90 učencev vpisanih, ali komaj 60 jih prihaja v šolo. To ni na kmetih nič čudnega; ali na Dunaji! Pa tudi tu se ne bo nihče

čutil, ako pozna dunajske razmere. Med malo množico bogatinov mer-golj neizmerno število siromakov. Ti so sicer raztreseni po vseh mestnih okrajih *) in kolikor bolj greš do mestnega ozidja, toliko več jih je. Najgostejši so tedaj ob ozidju in sicer na notranji in vunanji strani. Najsiromašnejša mestna okraja sta 5. in 10. V njih prebivajo po večem delu delalci, ki si po letu komaj toliko prislužijo, da žive, po zimi so pa večidel brez zaslužka. Kaka mladina morajo tedaj biti njihovi otroci. Že nekterikrat je prišlo od policije poročilo, da je ta ali ta deček pre-nočil v zaporu. Ako se starišem pove o nesposajenosti njihovih otrok, zmajo večidel z glavo, ter reko: „Jaz nisem v stani nič opraviti z svojim otrokom, gospod učitelj, tepite ga v šoli, kolikor hočete, jaz nimam nič zoper to“. Nekteri stariši so pa kar grobi. „Kaj moj sin, pravite, ni za nič? Če ni za nič, ga pa ni treba imeti v šoli“.

Čitatelji mi bodo že oprostili, ker tako rad zaidem od svojega predmeta. Pa saj tudi romanopisci in novelisti tako radi presekaajo svojo povest z družimi stvarmi. Pa saj to, kar sem pisal do sedaj, spada tudi v pedagogiko, in je za mnoge znabiti zanimiveje nego to, kar bodem dalje pisal.

Videli smo, koliko težav ima marsikteri učitelj že z učenci, kako hudo mu mora še le biti, ako mora še od više strani prestatí marsiktero neprijetnost. On ravna tako, stariši hočejo tako, in nadzorniki zapovedó tako. Mnogo je učiteljev, ki po želji nadzornikovi nastopijo sredi leta čisto drug pot. To pač ni v prid mladini.

Napuh je hudo zlo človeško. (Z napuhom je prišel greh na svet, — boste kakor bogovi). — On se tako rad naleze pri ljudeh in tako lahko, da človek v časi sam ne ve, da je napuhjen. In ako so otroci ošabni, se mora vir vselej iskati v stariših. Omenil sem že, da se je od uradnikov preselil napuh na uradniške sluge, kaj čuda, ako se ne preseli tudi od starišev na otroke, saj so otroci mali otroci, odrašeni pa stari ali zastareli otroci.

Napuh se pri otrocih rad naleze, ako vedó, da so plemenitega rodu. Dostikrat vidimo, da vitezov sin pisano gleda otroka prostega meščana, in sicer le zato, ker ni plemenit. To prihaja od tod, ker mu stariši povedo, da je plemenit, da je njegov oče dvorni svetovalec, ali kaj ena-cega; oče tega ali tega otroka pa le priprost sluga. In ker je oče boljši, meni tudi sin, da je on. Kako pametna bi bilo, ako bi pustili plemenit-niki svoje otroke malo bolj občevati z otroci neplemenitnikov. To se samo ob sebi razume s pridnimi. Čemú je pa tudi treba praviti otroku, da je plemenitega rodú? On te stvari še ne razume, in ako jo, razloži si to večidel napačno. Saj je že dovolj, ako se odrašeni plemenitniki tako radi ločijo od neplemenitnikov; čemu še otroke ločiti. Odgoja ima namen

*) Znano je, da je Dunaj razdeljen v 10 okrajev. Pis.

napraviti ljudi, ne pa viteze, njen daljni namen je ljubezen do bližnjih. Tedaj je pa tudi napačna taka odgoja, ki jim vcepi merzenje do neplemenitnih.

Pred vsem je pa treba, da so stariši prijazni z vsemi, ki so dobri, pošteni in pravični. Treba je pa tudi, da so z onimi neprijazni, ki so hudobni, nepošteni in krivični. Do zadnjih je pa treba otrokom vcepiti malo strahu, da se jim ne vdadó, ali sovrašva nikedar ne, saj pusti tudi Bog solnce sijati na dobre in hudobne. Kolikokrat se pa zgodi, da opravljajo stariši pred otroci one, ki niso pričujoči, da so prazne glave, da so berači, ki so svoje cunje še pri krojaču dolžni i. t. d. In ako ima njihov otrok vsega v obilici, bode se gotovo menil vzvišenega nad temi, zoper ktere se je tako govorilo. Če pa še oče ali mati pristavi svojemu opravljanju: „To tudi temu ali temu lahko povem v obraz, da je to ali to“, no, potem je otroku čisto jasno, da je njegov oče boljši kot drugi, in tedaj tudi on. Stariši sicer ne povedo to, kar so govorili o tem ali tem človeku tudi njemu v obraz; ali otrok kaj rad izblekne, kar je slišal.

Otroka slišimo pogosto govoriti v množnem številu. Ako ima n. pr. njegov oče hišo ali vert, rad pravi: naša hiša je visoka, ali mi imamo lep vert. Nespametno je pa, ako pove že oče svojemu sinu, ki je komaj izstopil iz plenice: Glej, to je moje premoženje, in to vse bo enkrat tvoje. Deček se meni potem že na pol gospodarja, in je rad grob z onimi, ki ne bodo imeli tacega premoženja. Otrok mora biti otrok, dokler ne postane mož. Zato pa tudi ne sme vsega vedeti, kar bo vedel takrat, ko bo stopil v moževa leta. On je odvisen od svojih starišev, ali móra se tudi čutiti odvisnega. To prezgodnje pripovedovanje o bogastvu ima še drugi slab nasledek. Njegov učitelj gotovo ne bo bogatin — kajti učitelj in bogatin sta si tako nasprotna, kot belo in černo — in ali smo prepričani, da ga bode spoštoval in ubogal, ako bo vedel, da je on le siromak, ki se v potu svojega obraza trudi za vsakdanji kruh? Če ga pa ne bo spoštoval in ubogal, ali se bo kaj naučil? On bo sicer ostal bogatin, ali duševni prosjak bo na veke.

Tako že domača odgoja mnogokrat vsadi ošabnost v mladino. Ošabnost je pa vedno združena z grobstvo. Mnogi stariši celo z veseljem gledajo na otroka, ki je grob z nižjimi. „Ta bode delal čast mojemu rodu!“ pravijo, kakor ko bi bilo častno, biti grob. Ponižnost je pač lepa čednost, ali grobstvo je nečednost.

Posebno ošabne so rade ženske. Tega je tudi kriva odgoja. Ljudje prav radi hvalijo lepoto te ali te deklice, in na plesiščih se mladeniči kar boré, kateri bo to ali uno bolj hvalil. To imenujejo galantnost. Zato ni malo tacih deklic, ki menijo neko prednost imeti nad drugimi svojega spola, da celo nad moškimi. Koliko deklet se je že tako pokvarilo. Imele

so dovolj snubačev, ali nobeden jim ni bil všeč, nazadnje so pa ostale stare device. Jaz bi svetoval dekletom, naj na plesih posebno nič ne verjamejo moškim. Vse je laž, kar jim pravijo. Pripovedovati jim morajo pa mnogo, ako bi jim ne, bi rekle: Oj, kako dolgočasni so ti moški, nič nas ne zabavajo. Jaz moram reči, da so mnogokrat oni moški boljši, ki se ne prilizujejo tako. Mnogokrat se je zgodilo, da je odrekla dekle svojo ljubezen ljubimcu le zato, ker ji ni toliko lepega pravil kot drugi; ali kako strašno se je spekla navadno. Pa vendar to ne odstraši nobene. Pri babah imajo le babjeki prvo besedo. Najbolj prevzetne so pa tako imenovane učene ženske, o katerih pa enkrat pozneje kaj pregovorim.

Pustimo tedaj otroke otroke biti. Nič drugega jim ne pustimo kot to, da so otroci. Čemu so nam bodoči dvorni svetovalci, čemu bodoči doktorji, čemu bodoči učenjaki, če se ne moremo ponašati s tacimi, ki so že? Jaz poznam mater, ki je vedno pravila sinu, da bo glediščni igralec, dala ga je k gledišči, ali tam so izpoznali, da je za to čisto nesposoben, in zdaj je krojaški učenec. Marsiktera mati je vodila svojo hčer na sto in sto plesov, da bi jo občudovali moški, ter se tergali za njo, ali še pogledal je ni nobeden. Ponos, ako je prevelik, je vedno smešen. Neumno bi pa bilo, ako bi hoteli postati na vsak način smešni.

(Dalje prih.)

Dr. Jakob Zupan.

Kakor se opisuje dr. Zupan v Danici Horvatski, Slavonski i Dalmatinski l. 1835, tako je po nemški opeval že velikega učenjaka in pogoječega rodoljuba, kateri je pripravljen bil vse žertvovati ilirski svoji domovini in bratom jugoslovanskim, vdani mu prijatelj Franz von Hermannsthal v „Illyr. Bl.“ l. 1831 št. 35 na pr.:

Dem Doctor und Professor Jacob Zupan.

In einer Zeit, wo kaum sich Weib und Mann,
 Wo kaum das Kind sich und die Mutter liebt,
 In einer Zeit, die zu verscholl'nem Bahn
 So Bärtlichkeit als Freundestreue schiebt;
 In einer Zeit, die nach Procenten schächt,
 Und hungernd sucht, was sich mit Händen greift,
 Wo auf den Thron sein Ich ein jeder setzt,
 Und Lieb' als felt'ne Alpenblume reißt;